Ministerstwo
Sprawiedliwości

Podsekretarz Stanu
Maria Ejchart

DWOiP-I.053.13.2024
Warszawa, 19 czerwca 2026 r.

Pan
dr hab. Wojciech Brzozowski, prof. UW
Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na pismo Pana Rzecznika z dnia 2 marca 2026 roku, nawiązujące do wystąpienia generalnego z dnia 4 listopada 2024 roku zawierającego prośbę o ustosunkowanie się podniesionych w tym wystąpieniu zagadnień (znak IX.071.3.2023.ED), uprzejmie przedstawiam informacje dotyczące poszczególnych zagadnień poruszonych przez Pana Rzecznika w przywołanym wystąpieniu.

Na wstępie pragnę zaznaczyć, że zagadnienia, o których mowa w wystąpieniu z dnia 4 listopada 2024 roku były przez okres ostatnich dwóch lat przedmiotem regularnych spotkań odbywających się pod moim osobistym przewodnictwem w Ministerstwie Sprawiedliwości, z udziałem Pana Rzecznika, dyrektorów Biura Rzecznika oraz kierownictwa Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Poprzez konstruktywny dialog przedstawicieli wymienionych instytucji podejmowane są działania zmierzające do wypracowania optymalnych rozwiązań w zakresie problemów dotyczących funkcjonowania polskiego więziennictwa, w szczególności w kontekście zapewnienia osobom pozbawionym wolności pełni przysługujących im praw. Wyrażam nadzieję, że dialog będzie kontynuowany w przyszłości.

Poniżej przedstawione zostaną zaktualizowane informacje dotyczące poszczególnych zagadnień, z uwzględnieniem ustaleń poczynionych podczas dotychczasowych trójstronnych spotkań z Panem Rzecznikiem oraz kierownictwem Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Prawo do obrony – widzenia.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do kwestii monitorowania pomieszczeń przeznaczonych do spotkań osób pozbawionych wolności z obrońcami, pragnę odwołać się do swojego stanowiska wyrażonego w piśmie z dnia 3 października 2024 roku (DWOiP-II.053.1.2024) skierowanym do Pana Rzecznika, a także do argumentów przedstawionych podczas spotkania z Panem Rzecznikiem oraz kierownictwem CZSW w dniu 9 października 2025 roku.

Omawiając ramy prawne kontaktów osób osadzonych z obrońcą, należy zacząć od art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, który statuuje prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania karnego. Ograniczenia tego prawa mogą wynikać z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który odnosi się m.in. do kwestii bezpieczeństwa oraz konieczności zapewnienia porządku publicznego, przy czym oczywiste jest, że ograniczenia te muszą być proporcjonalne i nie mogą naruszać istoty chronionego prawa.

Na gruncie Kodeksu postępowania karnego funkcjonuje art. 73 § 1, zgodnie z którym tymczasowo aresztowany ma prawo porozumiewania się z obrońcą podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Warto podkreślić, że paragrafy 2–4 tego przepisu, które m.in. przewidują możliwość zastrzeżenia obecności prokuratora lub osoby przez niego wskazanej w określonych sytuacjach w toku postępowania przygotowawczego, zgodnie z rządowym projektem nowelizacji Kodeksu postępowania karnego (druki 1600 i 2086) są uchylone, a prace legislacyjne znajdują się na zaawansowanym etapie.

Z kolei w postępowaniu wykonawczym zastosowanie ma art. 215 Kodeksu karnego wykonawczego, który pełni funkcję normy gwarantującej prawo tymczasowo aresztowanego do porozumiewania się z obrońcą podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie, analogicznie do unormowania z art. 73 k.p.k. Podobnie potraktowano prawo skazanego do kontaktów z obrońcą – art. 8 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że skazany pozbawiony wolności może porozumiewać się ze swoim obrońcą, pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym oraz przedstawicielem niebędącym adwokatem ani radcą prawnym, który został zaaprobowany przez Przewodniczącego Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka do reprezentowania skazanego przed Trybunałem, podczas nieobecności innych osób, a rozmowy z tymi osobami w trakcie widzeń i rozmowy telefoniczne nie podlegają kontroli.

Konstytucyjny i ustawowy zakres prawa do obrony pokrywa się w zasadniczej mierze z prawem do obrony rozumianym na gruncie prawa międzynarodowego. Przykładem regulacji międzynarodowych w zakresie prawa do obrony jest art. 14 ust. 3 lit. b i d Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, który stanowi, że „każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo do bronienia się przez obrońcę i porozumiewania się z obrońcą przez siebie wybranym", a także art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w myśl którego: „każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma prawo do bronienia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości." Podobnie prawo to normuje art. 48 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

Jako uzupełnienie wskazanych norm należy wskazać Reguły Minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych (Reguły Nelsona Mandeli), które nakazują poufność kontaktów osadzonych z obrońcami, stanowiąc, iż „konsultacje mogą odbywać się w zasięgu wzroku, ale nie w zasięgu słuchu personelu więziennego". Z kolei reguła 93 zawarta we Wzorcowych Regułach Postępowania z Więźniami (Rezolucja 7305 Komitetu Ministrów Rady Europy) stanowi, że „rozmowy między więźniem a jego doradcą prawnym mogą odbywać się w zasięgu wzroku, ale poza zasięgiem słuchu – bezpośrednim lub pośrednim – funkcjonariusza policji lub pracownika instytucji". Podobnie stanowią Europejskie Reguły Więzienne (zalecenie Rec(2006)2-rev. Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 11 stycznia 2006 roku), stosownie do których konsultacje takie muszą być poufne, chyba że

ograniczenie takiej poufności służy zapobiegnięciu poważnemu przestępstwu lub zasadniczemu naruszeniu bezpieczeństwa instytucjonalnego i osobistego.

Obowiązek respektowania zasady poufności w kontaktach podejrzanych lub oskarżonych z ich obrońcami w toku postępowania karnego statuuje również art. 4 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 roku w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, a także w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności. Zgodnie ze wskazanym przepisem takie porozumiewanie obejmuje spotkania, korespondencję, rozmowy telefoniczne oraz inne formy kontaktu dozwolone na gruncie prawa krajowego.

Polska jest zobowiązana do przestrzegania przytoczonych wyżej standardów międzynarodowych, co więcej – ich spełnienie jest dla obecnego kierownictwa resortu sprawiedliwości najwyższym priorytetem. Poufna komunikacja z adwokatem stanowi jeden z podstawowych wymogów rzetelnego procesu sądowego w demokratycznym społeczeństwie i ważną gwarancję prawa do obrony wynikającą z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (art. 47 ust. 2 Karty Praw Podstawowych UE).

Prawo do obrony – tak w ujęciu konstytucyjnym, jak i konwencyjnym – nie jest jednak prawem absolutnym. Pomimo tego, że ma charakter fundamentalny, nie jest ono nieograniczone, co oznacza, że w ściśle określonych sytuacjach możliwa jest ingerencja w to prawo, pod warunkiem że ograniczenia te (przewidziane przez ustawę, służące określonemu celowi i uznane za niezbędne w społeczeństwie demokratycznym) nie naruszają istoty prawa do rzetelnego procesu.

W tym kontekście należy podkreślić, iż ustawodawca zobligował wprost Służbę Więzienną do zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych. Zadania te realizowane są przez jednostki organizacyjne Służby Więziennej każdego szczebla. Zgodnie z art. 108 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego administracja zakładu karnego ma obowiązek podejmowania odpowiednich działań w celu zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary. Szerszy aspekt, obejmujący również warunki wykonywania służby, znajduje się w art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, który stanowi, że zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach karnych i aresztach śledczych należy do podstawowych zadań Służby Więziennej. Priorytetem działalności służby ochronnej jest uszczelnienie jednostek penitencjarnych oraz podniesienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa – bezpieczeństwa jednostki, funkcjonariuszy i pracowników, interesantów, ale również osadzonych.

Podstawowe znaczenie w kontekście problemu wskazanego przez Pana Rzecznika ma przepis art. 73a Kodeksu karnego wykonawczego, który stanowi, że zakłady karne mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, niemniej z zastrzeżeniem, że monitorowanie i utrwalanie dźwięku nie może obejmować informacji objętych tajemnicą spowiedzi lub tajemnicą prawnie chronioną. Przywołany przepis w § 2 i § 8 stanowi, że mając na względzie zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w zakładzie karnym, w celu obserwowania zachowania osoby pozbawionej wolności w pomieszczeniach wyznaczonych do widzeń, dyrektor zakładu karnego albo aresztu śledczego może zdecydować o monitorowaniu pomieszczenia, w którym odbywa się widzenie osoby pozbawionej wolności z podmiotem, o którym mowa w art. 8 § 3 Kodeksu.

W tym miejscu należy wyraźnie podkreślić, iż monitorowanie zachowania osoby pozbawionej wolności w czasie widzenia z obrońcą ogranicza się wyłącznie do obserwacji wizualnej. Zamontowane kamery nie przesyłają dźwięku, a obraz nie jest rejestrowany. Oznacza to, że rozmowy prowadzone w warunkach objętych regulacjami art. 8 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, mimo monitoringu, nie podlegają kontroli i rejestracji. Tym samym nie zostaje naruszona dyspozycja stanowiąca, że porozumiewanie się ze wskazanymi w normie podmiotami odbywa się pod nieobecność innych osób. Uczestnicy widzenia mają zapewnioną swobodę porozumiewania się oraz gwarancję, że treść ich rozmów będzie znana wyłącznie uczestnikom widzenia.

Bardzo istotne jest w tym kontekście przywołanie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące analizowanego zagadnienia. Jak wskazywano podczas spotkania w dniu 9 października 2025 roku, brak jest orzeczeń Trybunału, które odnosiłyby się wprost do sytuacji, w której konsultacja osoby pozbawionej wolności z adwokatem odbywała się w zasięgu wzroku, ale bez zasięgu słuchu funkcjonariusza służby więziennej czy jakiegokolwiek innego przedstawiciela władzy publicznej. Dotychczasowe orzecznictwo ETPC wskazuje, że naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji stwierdzono przy fizycznej obecności osób trzecich podczas konsultacji[1] lub w przypadku odmowy dostępu do adwokata[2]. Szczególnie interesujące są orzeczenia ETPC wydane w szeregu spraw przeciwko Mołdawii, które dotyczyły naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji, w których osadzeni byli oddzieleni w sali widzeń od swoich obrońców szklaną przegrodą, co powodowało, że rozmowa musiała odbywać się podniesionym głosem, co z kolei skutkowało tym, że była ona *de facto* słyszana przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Fakt został wykazany, zaś problem miał w Mołdawii charakter systemowy.[3] W wyrokach tych Trybunał potwierdził swoje orzecznictwo, zgodnie z którym poufna rozmowa z adwokatem jest chroniona przez Konwencję jako istotna gwarancja prawa do obrony, dodając, że ingerencja w kontakty prawnika z klientem nie wymaga rzeczywistego podsłuchu, ponieważ samo przekonanie, poparte uzasadnionymi argumentami, że rozmowa jest podsłuchiwana, ,może uniemożliwić swobodną rozmowę prawnika z klientem i prowadzić do zmniejszenia efektywności udzielanej pomocy prawnej.

Przenosząc dotychczasowe rozważania na grunt postulatów Pana Rzecznika dotyczących kwestii poufności rozmów osadzonych z adwokatami stoję na stanowisku, iż monitoring w pomieszczeniach przeznaczonych do przeprowadzania czynności procesowych służy wyłącznie zapewnieniu porządku i bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych i nie stanowi naruszenia prawa do rzetelnego procesu, a w szczególności do efektywnej i

---

[1] Wyrok z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie *Ocalan przeciwko Turcji*, skarga nr 46221/99, wyrok ETPC z dnia 28 listopada 1991 roku w sprawie *S przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 12629/87, wyrok ETPC z dnia 13 stycznia 2009 roku w sprawie *Rybacki przeciwko Polsce*, skarga nr 52479/99 (przez 5 miesięcy skarżący odbywał spotkania z obrońcą w asyście prokuratora), wyrok ETPC z dnia 30 września 1985 roku w sprawie *Can przeciwko Austrii* (widzenia wyłącznie w asyście urzędnika sądowego)

[2] Wyrok ETPC z dnia 8 lutego 1996 roku w sprawie *John Murray przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 18731 (skarżący przez pierwsze 48 godzin nie mógł spotkać się z adwokatem), wyrok ETPC z dnia 2 marca 2017 roku w sprawie *Moroz przeciwko Ukrainie*, skarga nr 5187/07.

[3] Wyrok ETPC z dnia 13 marca 2007 roku w sprawie *Castravet przeciwko Mołdawii*, skarga nr 23393/05, wyrok ETPC z dnia 27 marca 2007 roku w sprawie *Istrath i inni przeciwko Mołdawii*, skarga nr 8721./05 i inne, wyrok ETPC z dnia 10 maja 2007 roku w sprawie *Modarca przeciwko Mołdawii*, skarga nr 14437/05.

nieskrępowanej obrony. Zgodnie z treścią przywołanych wyżej norm, rozmowy z obrońcami w trakcie widzeń i rozmowy telefoniczne nie podlegają kontroli. W świetle powszechnie obowiązujących przepisów prawa nie oznacza to jednak zakazu monitorowania (bez rejestracji dźwięku) pomieszczeń przeznaczonych do realizacji widzeń z pełnomocnikami. Decyzje w tym zakresie podejmowane są indywidualnie przez kierowników poszczególnych jednostek penitencjarnych przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy.

Takie postępowanie administracji Służby Więziennej nie stoi w sprzeczności z przedstawionymi standardami międzynarodowymi dotyczącymi prawa do rzetelnego procesu sądowego w kontekście zapewnienia prawa do obrony. Należy podnieść dodatkowo, że w wyroku w sprawie *Ocalan przeciwko Turcji*, w której rząd podnosił, że nadzór nad spotkaniami skarżącego z jego adwokatem był konieczny dla zapewnienia bezpieczeństwa skarżącego, Trybunał podniósł, że do zapewnienia bezpieczeństwa skarżącego wystarczyłaby sama wizualna kontrola ze strony funkcjonariuszy więziennych, połączona z innymi środkami – tym samym wprost dopuszczając wizualny monitoring sal, w których odbywają się takie konsultacje.

Należy również wskazać, że rodzime doświadczenia związane z ochroną porządku i bezpieczeństwa zakładów karnych i aresztów śledczych na gruncie kontaktów osób pozbawionych wolności z obrońcami lub pełnomocnikami, w tym wykorzystywanie przedmiotowych widzeń w sposób niezgodny z ich istotą, wskazują, że decyzje dyrektorów o monitorowaniu wizji tych spotkań są w niektórych przypadkach uzasadnione. Zdarzało się bowiem, iż obrońcy i pełnomocnicy przynosili osobom pozbawionym wolności przedmioty niezwiązane z prowadzonym postępowaniem np. perfumy, posiłki, przedmioty niedozwolone, w tym środki łączności w postaci telefonów komórkowych. Odnotowano przypadek, w którym w ramach prowadzonych czynności profilaktycznych udaremniono próbę wniesienia przez adwokata na widzenie środków odurzających, igieł oraz strzykawek, jak również nieetyczne zachowania osób uczestniczących w takim widzeniu polegające na nieobyczajnym zachowaniu.

Co istotne, w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przyjmuje się, że władza penitencjarna ma obowiązek podejmowania właściwych czynności, które mają służyć ochronie życia osoby pozbawionej wolności, w tym podejmowania środków zapobiegawczych, chroniących jednostkę przed innymi osobami, a także przed nią samą[4] . W moim przekonaniu całkowity zakaz kamer w pokojach przeznaczonych do konsultacji z obrońcami ignorowałby zatem konieczność wyważenia prawa do obrony z konstytucyjnie chronionym bezpieczeństwem jednostek penitencjarnych oraz samych adwokatów.

Niezależnie od powyższego warto zwrócić uwagę na aktualny zakres monitoringu pomieszczeń przeznaczonych do konsultacji z adwokatami w polskich jednostkach penitencjarnych. Obecnie 73 pomieszczenia są stale monitorowane, 239 pomieszczeń nie podlega monitoringowi, a 119 pomieszczeń jest monitorowanych jedynie podczas widzeń. Widać zatem wyraźny trend spadkowy w zakresie stosowania monitoringu tych pomieszczeń. Co istotne, kierownictwo Służby Więziennej w dialogu z dyrektorami poszczególnych jednostek, sugeruje ograniczenie monitoringu do niezbędnego minimum.

---

[4] wyrok ETPC z 16 lutego 2012r. w sprawie nr 23944/04, *Eremiášová and Pechová przeciwko Czechom*, wyrok ETPC z 1 czerwca 2010 r. w sprawie nr 28326/05, *Jasińska przeciwko Polsce.*

Decyzje o monitorowaniu pomieszczenia, zawsze musza być podejmowane indywidulanie, po uwzględnieniu wszystkich okoliczności.

Prawo do obrony – kontakt telefoniczny.

Jedną z istotniejszych form realizacji prawa do obrony osób pozbawionych wolności jest kontakt telefoniczny z podmiotami, o których mowa w art. 8 § 3 k.k.w.

Odnosząc się do wskazywanych w piśmie Pana Rzecznika informacji uzyskiwanych w toku prowadzonych postępowań wyjaśniających w sprawach indywidualnych, z których wynika, iż sposób realizacji przedmiotowego uprawnienia osób tymczasowo aresztowanych oraz skazanych, przebywających w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego ogranicza ich prawo do obrony, pragnę zapewnić, iż Służba Więzienna podejmuje wszelkie niezbędne działania w celu realizacji praw przysługujących osobom pozbawionym wolności, w tym również w zakresie porozumiewania się z obrońcą i pełnomocnikiem oraz przedstawicielem, mając na uwadze w szczególności treść przepisów: art. 8 § 3 i 4, art. 8a § 2 i 3, art. 102 pkt 7, art. 211 § 2, art. 215 § 1 i 2, art. 217b § 1a i 2, art. 217c § 1a *Kodeksu karnego wykonawczego*.

Aktualnie obowiązujące przepisy prawa regulujące kwestie kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem przewidują normy o charakterze gwarancyjnym, wyznaczając jedynie minimalny standard liczby połączeń telefonicznych. Powyższe nie wyklucza zatem podniesienia limitu połączeń telefonicznych w ramach poszczególnych jednostek penitencjarnych, co jednak zależne jest od możliwości organizacyjnych oraz od treści art. 104 *Kodeksu karnego wykonawczego*, stosownie do którego, korzystanie przez skazanego z przysługujących mu praw powinno następować w sposób nienaruszający praw innych osób oraz niezakłócający ustalonego w zakładzie karnym porządku.

Podkreślić należy, iż wprowadzenie standardu co najmniej jednej rozmowy telefonicznej w tygodniu umożliwia odpowiednie zaplanowanie i realizację wszystkich zgłoszeń, przy uwzględnieniu zasad bezpieczeństwa, a także możliwości kadrowych oraz technicznych jednostki penitencjarnej. Należy również dodać, że przedmiotowa regulacja skutecznie zabezpiecza realizację prawa osób pozbawionych wolności do kontaktu telefonicznego z obrońcą poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym, stanowiąc, że w szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego, dyrektorzy zakładu karnego lub aresztu śledczego udzielają zgód na taki kontakt. Oznacza to, że w przypadku, gdy terminy procesowe uzasadniają konieczność skorzystania z telefonu, pozytywna decyzja dyrektora w tym zakresie ma charakter obligatoryjny, co w pełni zabezpiecza możliwość realizacji prawa, o którym mowa powyżej.

Nie można jednocześnie tracić z pola widzenia, że dyrektor zakładu karnego, jako organ postępowania wykonawczego, wyposażony jest w kompetencje do wykonywania orzeczeń i podejmowania decyzji w sprawach związanych z pozbawieniem wolności. Wydaje się zatem uzasadniony pogląd, wedle którego aktualnie obowiązujące normy dotyczące możliwości korzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego nie mają charakteru ograniczającego wolności konstytucyjnych. Uwzględniając kwestie formalno-prawne, zgodnie z którymi w kompetencji dyrektora jednostki penitencjarnej leży ustalenie postanowień porządku wewnętrznego w kierowanej przez niego jednostce,

liczba połączeń w aresztach śledczych i zakładach karnych uzależniona jest m.in od odmienności w uwarunkowaniach technicznych i możliwościach organizacyjnych w poszczególnych jednostkach penitencjarnych.

Należy mieć nadto na uwadze, że to dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych są w stanie w kompleksowy sposób ocenić możliwości jednostki w zakresie realizacji uprawnienia osób pozbawionych wolności do korzystania z aparatu telefonicznego, w szczególności w taki sposób, aby korzystanie przez skazanych z innych praw, następowało w sposób nienaruszający praw innych osób pozbawionych wolności oraz niezakłócający ustalonego w zakładzie karnym porządku. Organizacja korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych przez osoby pozbawione wolności w jednostce penitencjarnej jest wynikiem merytorycznie uzasadnionej zindywidualizowanej oceny możliwości w tym zakresie. Podkreślić należy, że zgodnie z posiadanymi uprawnieniami, zagwarantowane limity mogą być podwyższone przez dyrektora jednostki penitencjarnej w porządku wewnętrznym przy uwzględnieniu specyfiki jednostki, możliwości technicznych i kadrowych oraz równego dostępu do tego prawa dla wszystkich osób pozbawionych wolności.

Mając na względzie powyżej przytoczone normy i regulacje kodeksowe należy uznać, że obowiązujące przepisy gwarantują możliwość praktycznej realizacji prawa do obrony.

Jednocześnie zwracam uwagę, iż powyższe zagadnienie było w pewnym zakresie przedmiotem analizy przeprowadzonej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *Zimer i inni p. Polsce* (skarga nr 50808/22 i inne)[5]. Trybunał analizował w tej sprawie potencjalne naruszenie Konwencji w części dotyczącej aktualnych ograniczeń w korzystaniu z samoinkasujących aparatów telefonicznych z osobami bliskimi. Zauważono jednak, że część skarżących podnosiła zarzuty dotyczące ograniczonego kontaktu ze swoimi obrońcami. Wszystkie skargi zostały uznane za niedopuszczalne - częściowo jako niespełniające wymogów dopuszczalności określonych w artykułach 34 i 35 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zaś częściowo jako oczywiście bezzasadne. Co istotne, w przypadku skarg uznanych za oczywiście bezzasadne Trybunał stwierdził, że ograniczenie do jednego połączenia telefonicznego tygodniowo nie było nieproporcjonalne, bowiem osadzeni zachowali realną możliwość utrzymywania kontaktów poprzez inne formy komunikacji (korespondencję, wizyty, komunikację elektroniczną), a ingerencja była zgodna z prawem i służyła uzasadnionemu celowi.

Wykonywanie tymczasowego aresztowania w odpowiednim podmiocie leczniczym

W pełni podzielam zapatrywania Pana Rzecznika dotyczące potrzeby urealnienia listy więziennych podmiotów leczniczych, w których może być wykonywane tymczasowe aresztowanie. W szczególności pożądana jest zmiana rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2015 r. *w sprawie wykazu zakładów leczniczych, w tym psychiatrycznych, przeznaczonych do wykonywania tymczasowego aresztowania oraz warunków zabezpieczenia tych zakładów* polegająca na usunięciu z przedmiotowej listy ambulatoriów z izbą chorych, jak również zaktualizowanie listy szpitali przywięziennych. Zmiany te byłyby w mojej ocenie korzystne, jako że skutkowałyby pozostawieniem na

[5] Decyzja ETPC o niedopuszczalności z dnia 28 maja 2024 roku.

liście jedynie szpitali więziennych zapewniających całodobową opiekę. Powyższe działanie pozwoliłoby nadto na wyeliminowanie wielokrotnie identyfikowanych przez Pana Rzecznika błędów sądów, które wydając postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, wskazują jako miejsce realizacji izolacyjnego środka zapobiegawczego ambulatorium z izbą chorych.

Jednocześnie podkreślić należy, że wszelkie decyzje o zastosowaniu środków zabezpieczających, w tym polegających na umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym, podejmuje sąd zgodnie z dyspozycją art. 93g Kodeksu karnego, który w § 1 stanowi, iż sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym wobec sprawcy określonego w art. 93c pkt 1, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. Natomiast zgodnie z § 2 omawianego artykułu, skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 2 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że popełni on czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. Z kolei zgodnie z § 3, skazując sprawcę określonego w art. 93c pkt 3 na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka pobyt w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym, jeżeli istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że skazany popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych. Co istotne, miejsce wykonania tymczasowego aresztowania osoby poddanej leczeniu psychiatrycznemu określają przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 czerwca 2015 r. *w sprawie wykazu zakładów leczniczych, w tym psychiatrycznych, przeznaczonych do wykonywania tymczasowego aresztowania oraz warunków zabezpieczenia tych zakładów* wydanego na podstawie art. 260 § 2 *Kodeksu postępowania karnego*, którego § 1 stanowi, że jeżeli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie może być wykonywane tylko w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym.

Należy jednocześnie zaznaczyć, iż w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 listopada 2017 r. zmieniającego rozporządzenie *w sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania obserwacji oraz sposobu finansowania obserwacji, a także warunków zabezpieczenia zakładów dla osób pozbawionych wolności* jasno wskazano podmioty lecznicze podległe Ministrowi Zdrowia, w których mogą odbywać się obserwacje sądowo-psychiatryczne osób pozbawionych wolności. Szpitale więzienne ujęto w załączniku nr 3 stanowiącym wykaz zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania obserwacji osób pozbawionych wolności, które według oceny sądu wykazują znaczny stopień demoralizacji lub zagrożenia ponowieniem czynu o znacznej społecznej szkodliwości albo, co do których zachodzi uzasadniona obawa ucieczki i ukrywania się lub też podejrzanych o popełnienie przestępstwa w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu przestępstwo.

Nie można również tracić z pola widzenia, iż Minister Zdrowia w obwieszczeniu z dnia 30 czerwca 2015 r. *w sprawie wykazów zakładów psychiatrycznych, podległych Ministrowi Zdrowia, przeznaczonych do wykonywania środka zabezpieczającego określonego w art. 93c w pkt 1-3 Kodeksu karnego oraz podmiotów leczniczych przeznaczonych do*

wykonywania terapii wobec sprawców określonych w art. 93c Kodeksu karnego w zakresie działalności stacjonarnej, wskazał szereg podmiotów umożliwiających leczenie osób pozbawionych wolności skazanych za konkretne przestępstwa.

Powyższe wyraźnie potwierdza, że nie tylko przepisy z zakresu funkcjonowania Służby Więziennej, ale również przepisy wydane przez Ministra Zdrowia, sankcjonują przebywanie osób pozbawionych wolności w pozawięziennych szpitalach psychiatrycznych.

Jednocześnie podkreślić należy, że Minister Sprawiedliwości ani tym bardziej organy Służby Więziennej nie mają i nie mogą mieć wpływu na decyzje sądów w zakresie wskazania sposobu i miejsca stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Ustawowym obowiązkiem Służby Więziennej jest natomiast realizacja jego właściwego przebiegu zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa.

Podkreślenia wymaga, że zagadnienia przedstawione przez Pana Rzecznika dotykają pośrednio ogólnej kondycji polskiej opieki psychiatrycznej, borykającej się niestety z licznymi problemami, takimi jak niedoinwestowanie, utrzymujący się wzrost hospitalizacji, znaczący wzrost liczby dzieci, młodzieży i dorosłych wymagających specjalistycznego wsparcia w obszarze ochrony zdrowia psychicznego, wzrost liczby pacjentów małoletnich kierowanych do oddziałów psychiatrii sądowej dla nieletnich oraz niewystarczająca kadra specjalistów w obszarze zdrowia psychicznego w lecznictwie stacjonarnym i opiece ambulatoryjnej. Wyjątkowo trudna sytuacja osób z poważną chorobą somatyczną lub psychiczną, wobec których stosowany jest środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, w kontekście powyżej wskazanych problemów o charakterze generalnym, powoduje, iż poruszona problematyka wymaga dalszych analiz i będzie stanowić przedmiot szczególnej uwagi ze strony resortu sprawiedliwości.

Jednocześnie nadmieniam, iż powyższe zagadnienie było m.in. przedmiotem informacji udzielonej Panu Rzecznikowi w piśmie z dnia 3 października 2024 r. stanowiącym odpowiedź na wystąpienie z dnia 3 stycznia 2024 roku (IX.071.3.2023.ED), przekazanym w sprawie DWOiP-II.053.1.2024.

Przepustka losowa

W kontekście zasad udzielania skazanym tzw. przepustek losowych uprzejmie informuję, że dokonano nowelizacji przepisów regulujących zakres czynności niezbędnych do podjęcia przed udzieleniem zezwolenia udzielonego w trybie art. 141a Kodeksu karnego wykonawczego. W wyniku podjętych działań od dnia 1 stycznia 2025 r. wprowadzono nowy załącznik do Zarządzenia nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2024 r. *w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych*, który dotyczy wniosku skazanego o udzielenie przedmiotowego zezwolenia.

W ramach wskazanego załącznika zaznaczono przy decyzji dyrektora lub innej osoby upoważnionej przez dyrektora następujący zapis: *„W przypadku udzielenia zezwolenia pod konwojem funkcjonariusza Służby Więziennej w treści decyzji należy określić rodzaj:*

1) planowanych do użycia prewencyjnie środków przymusu bezpośredniego; 2) odzieży, w jakiej ma być konwojowany skazany."

Ponadto na wniosku znajduje się miejsce, w którym skazany potwierdza zapoznanie z jego treścią decyzji oraz miejsce na wpisanie daty i czytelnego podpisu skazanego. Nadto uprzejmie informuję, że kwestia sposobu realizacji zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, o którym mowa w art. 141a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, podlega bieżącemu nadzorowi właściwej komórki organizacyjnej Centralnego Zarządu Służby Więziennej. W lipcu 2025 r. wydano polecenie, aby w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności odnotowywane były informacje dotyczące decyzji kierownika jednostki organizacyjnej w zakresie planowanych do użycia prewencyjnie środków przymusu bezpośredniego oraz odzieży, w jakiej ma być konwojowana osoba pozbawiona wolności. W przypadku stwierdzenia realizacji czynności konwojowych w sposób budzący wątpliwości, każdorazowo jednostki penitencjarne zobowiązane są do sporządzania pisemnych wyjaśnień w sprawie oraz podejmowania działań zmierzających do wyeliminowania ewentualnych uchybień.

Odnośnie pisemnego informowania osadzonych o sposobie załatwienia wniosku w sprawie udzielenia zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141 a *Kodeksu karnego wykonawczego* uprzejmie wyjaśniam, że administracja Służby Więziennej realizuje określony w § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. *w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* obowiązek pisemnego zawiadamiania osoby składającej wniosek o sposobie jego załatwienia w przypadku, gdy taki wniosek złożony osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym nie zostanie załatwiony bezpośrednio po zgłoszeniu. Wskazać jednak należy, że jako pisemne zawiadomienie o sposobie załatwienia wniosku, obok sporządzenia odrębnego dokumentu skierowanego do osoby wnoszącej, należy traktować również zwrot wniosku (lub kopii poświadczonej za zgodność z oryginałem) ze stosowną adnotacją – decyzją dyrektora lub osoby upoważnionej zatwierdzoną pieczątką, podpisem i datą oraz uzasadnieniem faktycznym i prawnym w przypadku decyzji odmownej.

Zakaz przebywania samotnie w celi mieszkalnej

Odnosząc się do zagadnienia dłuższego (przynajmniej godzinnego) pozostawiania osadzonych na korytarzu oddziału mieszkalnego w czasie, gdy współosadzonych nie ma w celi mieszkalnej, pragnę podkreślić, że zgodnie z rozwiązaniem zawartym w § 13 ust. 1 Instrukcji nr 4/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 października 2024 r. *w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności* w celi jednoosobowej - z wyjątkiem celi monitorowanej - nie umieszcza się osadzonych, którzy:

1) przebywają w celi przejściowej;
2) uprzednio dokonali próby samobójczej;
3) przejawiają utrwaloną tendencję do samoagresji;
4) wykazują objawy zespołu odstawiennego lub w momencie doprowadzenia do jednostki penitencjarnej znajdują się pod wpływem środków psychoaktywnych;
5) mają szczególne trudności w adaptacji do warunków izolacji penitencjarnej;
6) są pozbawieni wsparcia społecznego i izolowani w grupie skazanych;

7) są objęci nasilonymi oddziaływaniami profilaktycznymi, ze względu na ryzyko samobójcze.

Zgodnie z ust. 2 powyżej powołanego przepisu, wymienionych wyżej osadzonych przebywających w jednostce penitencjarnej, w której cele pozostają zamknięte, nie pozostawia się samotnie w celi wieloosobowej ani innych pomieszczeniach jednostki, z wyjątkiem cel i pomieszczeń monitorowanych. Odstępstwo od ww. reguły określono w ust. 3, który stanowi, że osadzonego, który uprzednio dokonał próby samobójczej można umieścić w celi jednoosobowej niemonitorowanej lub pozostawić samotnie w celi wieloosobowej w przypadku, jeżeli od podjęcia próby samobójczej upłynęło co najmniej 3 lata, a psycholog ocenia jego aktualny stan psychiczny jako stabilny.

Jednocześnie należy podkreślić, że wszystkie działania zmierzające do niepozostawiania osób pozbawionych wolności samotnie w celi mieszkalnej służą zapewnieniu im bezpieczeństwa osobistego, a przy tym wymagają podejmowania działań organizacyjnych, które nie w każdym przypadku mogą doprowadzić do natychmiastowego przeniesienia osadzonego do innych pomieszczeń w oddziale mieszkalnym.

Pytania

Dodatkowo, odpowiadając na pytania Pana Rzecznika, zawarte w części końcowej wystąpienia generalnego z dnia 4 listopada 2024 roku, uprzejmie informuję, co następuje.

Czy Minister Sprawiedliwości rozważa znowelizowanie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości *w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* w taki sposób, aby w przypadku, gdy dyrektor zakładu karnego albo aresztu śledczego nie przychyli się do skargi, przywrócić obowiązek informowania osadzonego o możliwości złożenia skargi na sposób jej załatwienia do właściwego organu?

W kwestii ewentualnego znowelizowania przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. *w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* w zakresie przywrócenia obowiązku informowania osadzonego o możliwości złożenia skargi na sposób załatwienia skargi przez dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego, uprzejmie informuję, że postępowanie w sprawach skarg jest postępowaniem jednoinstancyjnym, a zawiadomienie o sposobie załatwienia skargi jest czynnością materialno-techniczną, od której nie przysługuje wniesienie środka odwoławczego.

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. *w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych* skargi na działalność zakładu karnego i aresztu śledczego załatwia dyrektor okręgowy sprawujący bezpośredni nadzór nad jednostką penitencjarną, której skarga dotyczy, natomiast dyrektor zakładu karnego załatwia skargi, które są do niego adresowane i nie dotyczą jego bezpośredniej działalności lub bezpośredniej działalności jego zastępcy i podjętych przez nich decyzji, w mojej ocenie, brak jest podstaw do dokonywania nowelizacji przywołanego aktu prawnego.

Nadmienić jednocześnie należy, że niezależnie od aktualnego brzmienia § 8 cytowanego rozporządzenia, wskazane jest, by w pisemnym zawiadomieniu o sposobie załatwienia skargi była zawierana informacja o możliwości zaskarżenia przedstawionego rozstrzygnięcia w trybie art. 6 Kodeksu karnego wykonawczego. Rekomendacja dotycząca pouczania wnoszącego skargę o możliwości złożenia skargi na sposób jej załatwienia przez dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego do właściwego organu została przekazana dyrektorom okręgowym Służby Więziennej w trakcie odprawy zorganizowanej w OSSW w Popowie. Informacja o przekazaniu rekomendacji została udzielona Panu Rzecznikowi w piśmie z dnia 3 października 2024 roku w sprawie DWOiP-II.053.1.2024.

Do kiedy dyrektorzy jednostek penitencjarnych mają czas na wdrożenie zmian w porządkach wewnętrznych w celu zagwarantowania poszanowania art. 91 pkt 6 i art. 92 pkt 7 k.k.w.? Czy Centralny Zarząd Służby Więziennej będzie następczo weryfikował treść porządków wewnętrznych?

W odniesieniu do kwestii dostosowania porządków wewnętrznych do zmian wynikających z wejścia w życie nowych uregulowań prawnych, bądź w zakresie dostosowania tych porządków do obowiązujących już przepisów prawa, należy podkreślić, że w procesie stanowienia prawa przez dyrektorów jednostek organizacyjnych Służby Więziennej zastosowanie mają przepisy, o których mowa w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. *w sprawie zasad techniki prawodawczej*. Aktualizacja wszystkich przepisów obowiązujących w Służbie Więziennej powinna następować niezwłocznie wraz z wejściem w życie nowych przepisów lub w przypadku ujawnienia niezgodności przepisów niższego rzędu z przepisami wyższego rzędu. Powyższe dotyczy również dostosowania porządków wewnętrznych do postanowień zawartych w art. 91 pkt 6 i art. 92 pkt 7 Kodeksu karnego wykonawczego.

Czy kopie oceny okresowej będą wydawane nieodpłatnie osobom odbywającym karę w systemie programowanego oddziaływania oraz w systemie terapeutycznym?

Zauważyć należy, że zgodnie z art. 102 pkt 9 Kodeksu karnego wykonawczego, skazany ma prawo do zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji. Art. 1 § 2 Kodeksu stanowi natomiast, że w postępowaniu wykonawczym w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. W tym przypadku zastosowanie znajduje zatem art. 156 § 2 *Kodeksu postępowania karnego*, który stanowi, że na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy wydaje się odpłatnie kopie dokumentów z akt sprawy. Kopie takie wydaje się odpłatnie, na wniosek, również innym stronom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym. Jednocześnie należy uwzględnić przede wszystkim fakt, że osadzony ma prawo do przyswojenia sobie opinii w takim stopniu, aby mógł zrozumieć jej zawartość merytoryczną i zapamiętać interesujące go elementy. Zatem administracja zakładu karnego lub aresztu śledczego wydaje osadzonemu odpis lub kserokopię sporządzonych opinii jedynie na wyraźną prośbę osadzonego i pod warunkiem, że dysponuje on środkami finansowymi oraz uiści należną opłatę. W pozostałych przypadkach należy poprzestać na

umożliwieniu zapoznania się lub przeczytania sporządzonej opinii albo podyktowania mu jej treści lub istotnych elementów, w celu sporządzenia odpowiednich notatek.

Rozwiązania prawne i organizacyjne zmierzające do zapewnienia humanitarnego traktowania osób ciężko chorych.

Przechodząc do zagadnienia rozwiązań prawnych i organizacyjnych zmierzających do zapewnienia humanitarnego traktowania osób ciężko chorych, w pierwszym rzędzie odniosę się do kwestii przyjęć do jednostek penitencjarnych osób ciężko chorych.

Przyjęcia do jednostki penitencjarnej realizowane są na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2023 r. *w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności*.

Dostrzegając konieczność nowelizacji przepisów dotyczących przyjmowania do jednostek penitencjarnych osób w stanie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, rozpoczęto prace związane z nowelizacją przytoczonego aktu prawnego w odniesieniu do wyżej wskazanej kwestii (§ 32 rozporządzenia). Obecnie prace te znajdują się na etapie uzgodnień pomiędzy Departamentem Wykonania Orzeczeń i Probacji oraz Centralnym Zarządem Służby Więziennej w zakresie projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości *zmieniającego rozporządzenie w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności*.

Przygotowany przez Centralny Zarząd Służby Więziennej projekt wprowadza nowe brzmienie § 32, zgodnie z którym do aresztu śledczego i zakładu karnego nie przyjmuje się osoby wymagającej leczenia szpitalnego z powodu ostrej psychozy lub choroby terminalnej, osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego z uwagi na bezpośrednie zagrożenie życia albo zdrowia oraz kobiety od 28. tygodnia ciąży. Przewidziane od tej zasady wyjątki dotyczą m.in. osoby zgłaszającej się lub doprowadzonej po przerwie w wykonaniu kary albo po ucieczce oraz osoby doprowadzonej do aresztu śledczego, przy którym funkcjonuje szpital mogący zapewnić specjalistyczną opiekę zdrowotną. Przewidziano tryb podejmowania decyzji na podstawie dokumentu sporządzonego przez lekarza właściwego podmiotu leczniczego.

Centralny Zarząd Służby Więziennej uzasadnił zmianę koniecznością zapewnienia zgodności z Europejską Konwencją Praw Człowieka oraz orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w szczególności w odniesieniu do osób znajdujących się w stanie terminalnym, oraz potrzebą przywrócenia rozwiązań funkcjonujących przed 1 lipca 2015 r.

Ministerstwo Sprawiedliwości opowiada się zasadniczo za projektowaną zmianą, jednocześnie zauważając konieczność przeprowadzenia konsultacji z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji. W mojej ocenie obecne uregulowania o bezwarunkowym przyjęciu do aresztu śledczego, niezależnie od stanu zdrowia osoby doprowadzanej do jednostki penitencjarnej, naruszają normy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, w szczególności w przypadku osób, u których występują choroby terminalne tj. takie, które wymagają leczenia objawowego i łagodzenia dolegliwości

występujących w ich przebiegu, przy braku dostępnych metod leczenia przyczynowego. Przykładowo w Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 28 listopada 2017 r.[6] wskazał, że pozbawienie wolności osoby umierającej jest sprzeczne z art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ponieważ stanowi nieludzkie i poniżające traktowanie. Odmowa przyjęcia do aresztu śledczego z powodu ostrej psychozy, choroby terminalnej powoduje, co do zasady, w przypadku osób tymczasowo aresztowanych – wykonywanie tymczasowego aresztowania w odpowiednim zakładzie leczniczym, a w przypadku osób skazanych – odroczenie wykonania kary pozbawienia wolności.

Niezależnie od kwestii przyjęć do jednostek penitencjarnych osób ciężko chorych oraz planów dotyczących nowelizacji stosownych regulacji prawnych, pragnę podkreślić, że aktualna strategia przyjęta przez Służbę Więzienną zmierza do podniesienia standardów podstawowej opieki medycznej w więziennej służbie zdrowia, co ma szczególne znaczenie w kontekście sytuacji osadzonych wymagających intensywnego leczenia. W 2025 r. przekazano dodatkowe środki finansowe na zatrudnienie personelu medycznego, a także rozpoczęto działalność pierwszego w historii więziennictwa zakładu opiekuńczo-leczniczego, zapewniającego całodobową opiekę medyczną oraz świadczenia opiekuńczo-lecznicze.

Zapewnienie osobom pozbawionym wolności odpowiedniej opieki medycznej stanowi jedno z podstawowych zadań administracji jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, wynikające z obowiązku humanitarnego traktowania, poszanowania godności oraz ochrony przed torturami i nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. Kierownictwo Służby Więziennej dostrzega konieczność podejmowania dalszych działań w celu zapewnienia właściwego poziomu świadczeń zdrowotnych, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki warunków izolacji oraz indywidualnych okoliczności spraw.

Osoby pozbawione wolności mają zapewniony dostęp do nieodpłatnych świadczeń zdrowotnych, leków, artykułów sanitarnych oraz wyrobów medycznych, w tym protez i środków pomocniczych. Więzienne podmioty lecznicze współdziałają z podmiotami zewnętrznymi w przypadkach wymagających natychmiastowego udzielenia pomocy, w szczególności w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia, konieczności przeprowadzenia specjalistycznych badań, leczenia lub rehabilitacji, a także w razie braku odpowiedniego zaplecza diagnostycznego. Rozwiązania te umożliwiają zapewnienie osadzonym dostępu do wysokospecjalistycznych świadczeń, których realizacja w warunkach penitencjarnych byłaby niemożliwa lub ekonomicznie nieuzasadniona.

Istotnym krokiem w kierunku usprawnienia funkcjonowania więziennej opieki zdrowotnej oraz poprawy efektywności jej organizacji było wydanie w dniu 11 marca 2026 r. dwóch zarządzeń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Zarządzeniem nr 21/26 powołano zespół do spraw reformy więziennej służby zdrowia, którego zadania będą realizowane z uwzględnieniem postulatów zawartych w raporcie „Opieka zdrowotna sprawowana wobec więźniów w Polsce – stan obecny i możliwości zmian", opracowanym przez Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw reformy więziennej służby zdrowia. Ponadto, na mocy zarządzenia nr 22/26 powołano zespół do spraw przygotowania założeń funkcjonalnych elektronicznej dokumentacji medycznej wraz z określeniem zakresu jej przetwarzania w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności.

---

[6] Wyrok ETPC z dnia 28 listopada 2017 roku w sprawie *Dorneanu przeciwko Rumunii*, skarga nr 55089/13.

Równolegle podejmowane są działania organizacyjne zmierzające do zwiększenia dostępności opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych. W szczególności w szpitalach więziennych, w których występują niewykorzystane zasoby łóżkowe, tworzone są izby chorych zapewniające osadzonym możliwość wzmożonej opieki, w tym pielęgnacyjnej, przy jednoczesnym dostępie do całodobowych świadczeń medycznych. Uzupełnieniem systemu jest rozwijanie programów szkoleniowych dla osadzonych, przygotowujących ich do pełnienia funkcji wspierających w opiece nad osobami chorymi. Szkolenia te są sukcesywnie realizowane, a część ich uczestników znajduje zatrudnienie, w tym również odpłatne. Dodatkowo od 2024 r. obowiązują regulacje umożliwiające zatrudnianie w jednostkach penitencjarnych osób w zawodzie opiekuna medycznego.

Pragnę jednocześnie podkreślić, że problematyka zapewnienia humanitarnego traktowania osób ciężko chorych w jednostkach penitencjarnych była przedmiotem wielokrotnych dyskusji z udziałem Pana Rzecznika oraz kierownictwa Centralnego Zarządu Służby Więziennej. W ich trakcie omawiano funkcjonowanie systemu opieki zdrowotnej w warunkach izolacji penitencjarnej, kwestie ubezpieczenia zdrowotnego, a także wyzwania związane z finansowaniem i dostępnością świadczeń medycznych w Polsce. Poruszono również zagadnienie ewentualnego włączenia więziennej służby zdrowia do powszechnego systemu ochrony zdrowia, przy czym wskazano, że jest to proces złożony i długofalowy.

Reasumując, zapewniam, iż Ministerstwo Sprawiedliwości w pełni podziela opinię o potrzebie zagwarantowania godnego i humanitarnego traktowania wszystkich osób skazanych i tymczasowo aresztowanych, w tym również osób wymagających natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia bądź pozostających w stanie ostrej psychozy. Dostrzegając nakreślone w wystąpieniach Pana Rzecznika liczne problemy związane z sytuacją osób osadzonych w jednostkach penitencjarnych znajdujących się w ciężkim stanie zdrowia oraz doceniając wysiłki Służby Więziennej zmierzające do stałego poprawiania jakości opieki medycznej nad osobami pozbawionymi wolności, konieczne będzie wypracowanie – w uzgodnieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji, któremu podlega policja oraz Ministerstwem Zdrowia, nadzorującym podmioty lecznicze – takich rozwiązań prawnych i organizacyjnych, które zapewnią właściwe, humanitarne traktowanie oraz poszanowanie ludzkiej godności osób ciężko chorych, na których ciąży obowiązek odbycia kary pozbawienia wolności oraz w stosunku do których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.

Podsumowanie

Pragnę zapewnić, że wszystkie wyżej omówione zagadnienia pozostają przedmiotem stałej troski nie tylko Pana Rzecznika, lecz także Ministra Sprawiedliwości i kierownictwa Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Zapewnienie pełnej ochrony praw osób pozbawionych wolności jest jednym ze ścisłych priorytetów obecnego kierownictwa resortu.

Wyrażam nadzieję, że wspólne, systemowe działania pozwolą na poprawę warunków i dostosowanie praktyki wykonywania kar i środków o charakterze izolacyjnym do obowiązujących standardów międzynarodowych. Tym samym, jestem wdzięczna za

wszystkie cenne sygnały dotyczące nieprawidłowości, które stanowią istotny impuls do intensyfikacji działań na rzecz ochrony godności i bezpieczeństwa osób pozbawionych wolności.

Z wyrazami szacunku

Maria Ejchart
Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/